

Meetnet vlinders

Mei 2024

Beste teller,

De maand april was niet makkelijk voor vlindertellers. De eerste twee weken waren niet zo slecht, maar toen kwamen twee koude, natte en winderige weken waarin weinig te tellen viel. Hoe zijn de vlinders deze koude periode doorgekomen?

Slecht weer

Tot nu zijn er in de derde week van april 42 bezoeken ingevoerd die (net) voldeden aan de voorschriften voor het weer. De week daarvoor waren dat er nog 558, dus heel veel routes bleven noodgedwongen ongeteld.

Is dat daarmee de slechtste telweek ooit? Nee, het kan (echt!) nog veel erger. En dat is nog niet eens zo lang geleden. In de eerste week van april 2022 werden uiteindelijk maar 3 (drie) geldige tellingen doorgegeven. Het sneeuwde die week zelfs af en toe. Brrrr.

Inmiddels is het weer flink opgeknapt, we hopen dat er nog veel mooie teldagen zullen volgen. Eén ding is in ieder geval opgelost: al het eten voor de rupsen van onze vlinders staat er weelderig bij, er is dit jaar meer dan genoeg regen gevallen. Elk nadeel heeft zijn voordeel.

Wanneer mag ik ook al weer tellen

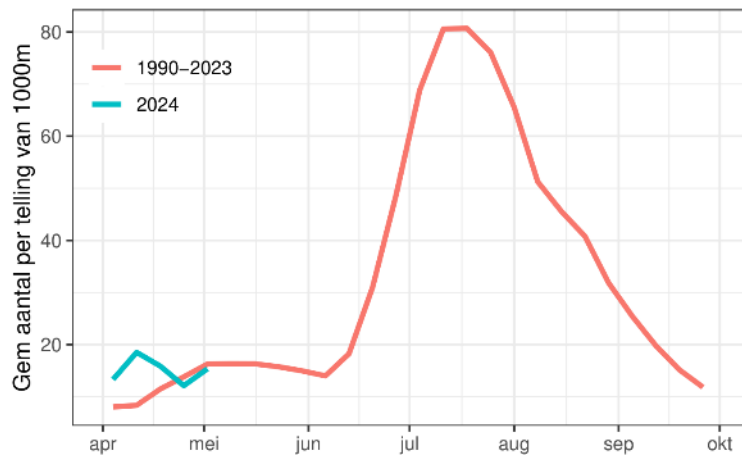
Het belangrijkste doel van het meetnet vlinders is het vaststellen van de trends van dagvlinders. We gebruiken vlindertellingen om zo precies mogelijk te weten hoeveel vlinders er van elke soort op elke route rondvlogen. Maar dan moeten die getallen wel kloppen. We weten allemaal dat als het koud, winderig en regenachtig is, we (veel) minder vlinders zien dan op een mooie zonnige dag. Daarom hebben tellingen voor het meetnet alleen zin als het:

- Minstens 13 graden is en zonnig (hooguit half bewolkt 4/8).
- Als het minstens 18 graden is maakt bewolking niet meer uit.
- Niet teveel wind is (minder dan 6 Beaufort, als ook grote takken aan bomen bewegen).
- Het niet regent.
- Tussen 10 en 17 uur. Maar op hete dagen in de zomer mag het ook eerder of later, als het weer maar goed is.

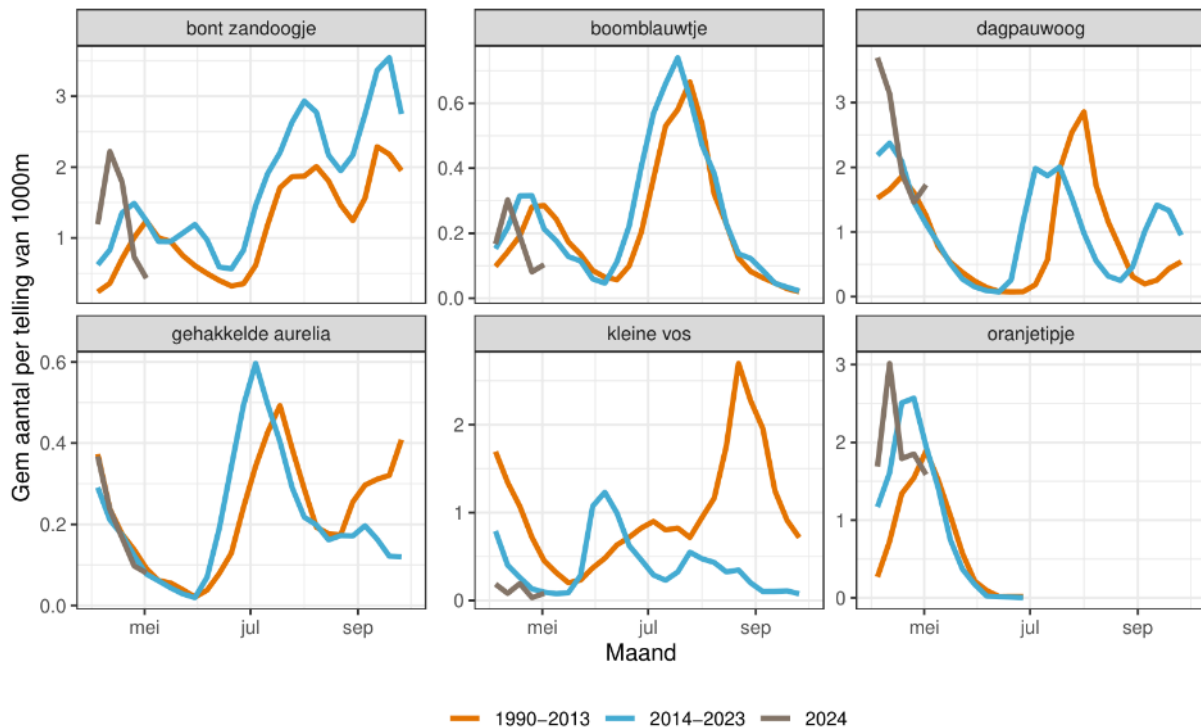
Aantal vlinders

Na een warme winter en al een aantal mooie dagen in maart, begonnen we in april al meteen met flink wat vlinders. Weliswaar daalde het aantal vlinders in de koele periode, maar de laatste dagen van april zitten we dichtbij het langjarig gemiddelde.

Hoe deden enkele vlindersoorten het tot nu toe?

Voor een aantal soorten kunnen we al een snelle blik werpen op het aantal op de ingevoerde routes tot nu toe. Daarbij valt op dat bont zandoogje en boomblauwtje het prima deden tot de kou-inval, maar dat de aantallen daarna fors daalden. Dagpauwoog en gehakelde aurelia gaan mooi op met het langjarig gemiddelde. De dagpauwoog begon wel hoog, veel dagpauwogen zijn de winter dus goed doorgekomen. Met de kleine vos gaat het elk jaar slechter, en ook dit voorjaar werden er maar heel weinig gezien. Het oranjetipje piekte al midden april, maar de aantallen zijn nog steeds heel behoorlijk. Deze soort lijkt beter met de kou-inval om te kunnen gaan dan bont zandoogje en boomblauwtje.

Wanneer tellen voor zeldzame soorten

Een aantal soorten waarvoor speciale routes zijn uitgezet beginnen weer te vliegen. Ingeschat naar vorige jaren is de top vliegtijd van de soorten ongeveer tussen de volgende data, houd ze vooral zelf in de gaten:

Kleine parelmoervlinder vliegt door tot zeker half september, vanaf april

Aardbeivlinder laatste week april tot derde week van mei

Bont dikkopje begin mei – begin juni

Zilveren maan 2^e week mei – midden juni

Argusvlinder begin mei tot eind mei (eerste piek)

Onze excuses dat we de vliegtijdvoorspelling nog niet werkend hebben.

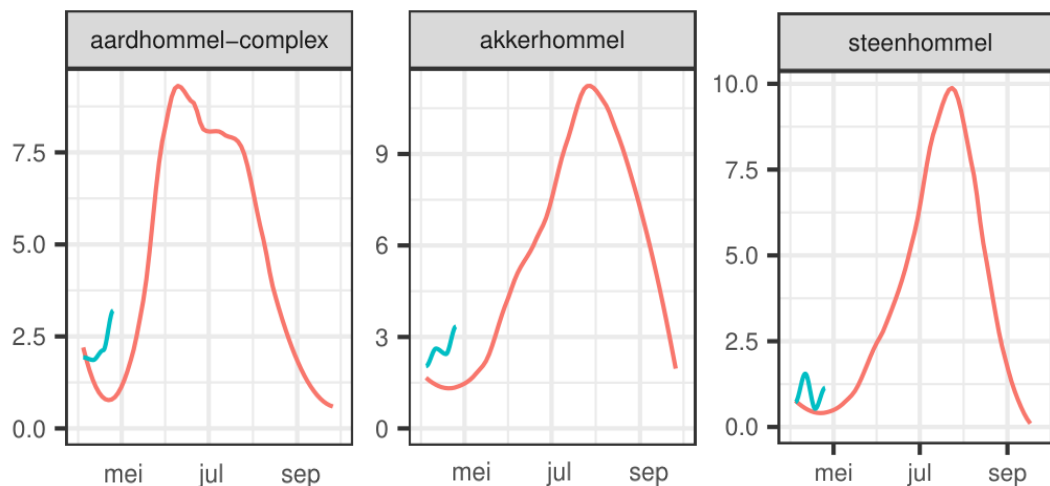
Buiten de paden

Loopt u buiten de paden? Denkt u er dan aan dat u een vergunning aanvraagt bij de desbetreffende beheerder. We zouden dat graag voor iedereen doen, maar met de duizenden routes die we hebben lukt dat helaas niet. Zie ook <https://www.verspreidingsatlas.nl/vergunningen/>

Meetnet Hommels: eerste telresultaten 2024

De eerste telresultaten stromen binnen. Op het eerste gezicht lijken de drie algemeenste soorten, akkerhommel, aardhommel-groep en steenhommel, richting eind april snel toe te nemen. Dit kan echter verband houden met het weer: hommel en teller grijpen allebei hun kans en treffen elkaar gelijktijdig wanneer de zon een keer schijnt tussen de buien door.

Hommelroutes invoeren in de app

Goed nieuws voor iedereen die een route met alleen hommels (zonder vlinders) wil invoeren in de app: dat kan vanaf dit jaar ook.

Eerste werksters vliegen

In de vorige nieuwsbrief berichtten we over de opstartfase van de koninginnen. Ondanks het regenachtige weer en de relatief lage temperaturen zijn inmiddels de eerste werksters verschenen van de vroege soorten: aardhommel-groep, weidehommel en boomhommel. Akkerhommels zijn over het algemeen wat later en de koninginnen vliegen nu volop. Dit gaat door tot in mei. Binnenkort zullen ook van de akkerhommel de eerste werksters vliegen. Bij een enkele soort of kolonie gaat het heel snel: van aardhommel-groep en veenhommel zijn inmiddels zelfs al mannetjes gezien.

Bruinruggen: de verschillen

Op veel plekken zijn de bruinruggen relatief makkelijk van elkaar te onderscheiden. Bruine rug en witte kont? Een boomhommel! Bruine rug en bruine kont? Akkerhommel! Bij de akkerhommel is het toch opletten geblazen, want, deze soort kent wat variatie en kan daardoor voor verwarring zorgen. Er komen namelijk twee kleurvormen voor: een lichte en een donkere.

Akkerhommel koningin: links de lichte vorm, rechts de donkere vorm (Tekeningen: Jeroen de Rond).

De donkere kleurvorm is eenvoudig te herkennen: overwegend zwart behaard met een opvallend oranjebruine rug en eenzelfde kleur achterlijfspunt. Rug en kont zijn duidelijk van elkaar gescheiden door zwarte haren op de eerste helft van het achterlijf. De lichte vorm ziet er iets anders uit: vaak is de rug wat lichter bruin van kleur en omgeven door wat lichtere haren rondom de borststukrug. Het achterlijf is overwegend licht van kleur. Echter, een eerste belangrijk kenmerk dat opvalt, is dat de achterlijfspunt die meestal donkerder bruin is ten opzichte van de rest van het achterlijf. Een tweede belangrijk kenmerk is de aanwezigheid van zwarte haren op de basis van het achterlijf. Soms zijn er slechts enkele zwarte haren aanwezig, die zich met name aan de zijkanten van de basis van het achterlijf bevinden. Tip: kijk langs het achterlijf naar een lichte achtergrond, want tegen de zwarte hommelmhuid vallen zwarte haren niet op. Wat in het veld vaak meteen opvalt, is dat de achterlijfspunt duidelijk bruin is en wat donkerder afsteekt tegen de rest van het achterlijf.

Let op: de akkerhommel kan soms een driehoek van zwarte haren op het borststuk hebben, zoals te zien op onderstaande foto's. Laat je hier dus niet door in de war brengen.

Akkerhommel koningin met zwarte haren op borststukrug (Foto's: Lia Koster).

De lastige bruinruggen, voor gevorderden: akkerhommel, heidehommel, moshommel

In sommige regio's van het land vormen de bruinruggen een grotere uitdaging. Daar komen namelijk twee zeldzame soorten voor die erg lijken op de lichte vorm van de gewone akkerhommel. Dat zijn de heidehommel op de natte Drentse heidevelden en omgeving. En de moshommel in de Friese en Groningse zeekleigebieden, de waddeneilanden, de veenweidegebieden in Noord-Holland en de Zuid-Hollandse delta.

Heidehommel lichte vorm (links) en moshommel (rechts). Beide soorten kunnen lastig te onderscheiden zijn. Let op de lengte van de beharing op de borststukrug (recht van de zijkant bekijken!) (Tekeningen: Jeroen de Rond).

Als je in een van deze regio's bent en je bent eenmaal zeker van je zaak, dat is, de bruinrug voor je heeft geen zwarte haren op het achterlijf, dan blijven er twee opties over: heidehommel en moshommel. Met name de lichte vorm van de heidehommel kan voor problemen zorgen, omdat deze sterk lijkt op de moshommel. Om deze twee soorten toch te kunnen onderscheiden, kun je kijken naar twee kenmerken van de haren op de borststukrug. De moshommel heeft een gelijkmatig behaarde borststukrug: haren van gelijke lengte en kort, recht van opzij bekijken! Terwijl die van de

heidehommel rommeliger oogt: haren van ongelijke lengte en langer. Ook heeft de heidehommel vaak zwarte haren ingeplant bij de vleugelaanhechting (maar helaas niet altijd, kijk in dat geval naar de lengte van de haren).

Zoals eerder besproken kan de akkerhommel soms een driehoek van zwarte haren op het borststuk hebben. De heidehommel kan ook zwarte haren op het borststuk hebben, maar deze zijn altijd geconcentreerd rondom de borststukrug ingeplant (zie foto), terwijl ze zich bij de akkerhommel in de vorm van een driehoek middenop het borststuk bevinden.

Kom je tijdens een telling een van deze lastige bruinruggen tegen of een twijfelgeval, probeer dan indien mogelijk een foto te maken en voeg die toe aan je telling.

Heidehommel werkster (Fochteloërveen) met donkere haren ingeplant rondom borststukrug (foto: Dominic Dijkshoorn).

Wilt u ook uw ervaring delen met andere tellers?

Heeft u leuke ervaringen op uw route en wilt u die delen met andere tellers? Wij ontvangen graag uw verhaal. Stuur het naar meetnet@vlinderstichting.nl.

Contact

Mocht u contact met ons willen, dan kunt u ons altijd bellen of e-mailen.

Landelijk Meetnet Vlinders

Chris van Swaay

José Kok, Ingeborg van Es-Boomsluiter, Kars Veling en Kim Huskens

Tel.: 0317 467346

meetnet@vlinderstichting.nl

Hommelmeetnet: Johan van 't Bosch, Dominic Dijkshoorn

Meetnethommels@naturalis.nl

Deze nieuwsbrief wordt via e-mail verstuurd aan alle tellers van het Landelijk Meetnet Vlinders en het Landelijk Meetnet Hommels. Mocht u geen prijs stellen op de nieuwsbrief, dan kunt u de verzending stoppen door op meetnet.vlinderstichting.nl bij Instellingen de optie Nieuwsbrief abonnement op nee te zetten.